

Tebi le spodobi se češenje,
Tebi gre, de glasno vsih strani,
Te žival nezmerno mergolenje,
De te duh in praha sin časti.

Zadonite vsi tedaj svetovi,
Vse danice, zvezde vse višin,
Zemlje toki, morskih rek valovi,
Zraka piš, kreposti globočin;
Zadonite trombe kerubimske,
Harpe dične, ves nebeški raj,
Zadonite pesmi serafimske:
„Sveto! Sveto! Sveto! vekomaj!“

(Dalje prihodnjič.)

Mnogovrstne novice.

* Nova poštna naprava, velike hvale vredna, so mali listki („Korrespondenzkarte“ imenovani), po katerih odprto pismo pošlješ, ako si hočeš prihraniti papir, pečatni vozek in vrh tega še poštno marko za 5 krajc. Tak listek si kupiš le za 2 kr. — in vse drugo in poštne 3 krajc. si prihraniš. Na eno stran (na kateri je poštna marka za 2 krajc.), zapišeš imé onega, komur pišeš, in pa kraj, kjer stanuje; — na drugo stran zapišeš, kar mu pisati hočeš (prostora je za kakih 15 vrstic). Tako napisani listek (odprto pismo) oddaš pošti. Se vé, da poštar in pismonos lahko bere, kar si pisal in da taka odprta pisma niso za skrivne reči; al veliko reči, ki jih pišemo, je takih, ki jih vsak lahko bere, postavimo, da pišemo komu, naj pride, ali da mi pridemo, ali da se komu kaj naroči, kar ves svet lahko vé itd. — Taki listki so se začeli 1. dan t. m., in že so se ljudem tako priljubili, da jih pošte na kupe prodajajo. Piše se na te liste, kakor je komu drago, slovenski, nemški, italijanski itd. Dobivajo se ti listki po 2 krajc. na vseh poštah, pa tudi pri taci, ki poštne marke prodajajo. Državna kasa si je sicer s to napravo na prvi pogled sama sebi na škodo, ker dá papir in poštno marko na njih le za 2 krajc., naj gré pismo v našem cesarstvu še tako daleč; al to, kar si je s tem na škodo, pridobi si na drugo stran obilno s tem, da se na tavžente več rabi takih odprtih pisem, ki so ljudem tako priročni. Sicer bi morebiti nič ne pisal, tako pa pišeš zdaj mnogo mnogo pisem, v ktera te vabijo ti priročni listki.

* O zadevah popotnih pisem (pôsov) za brambovske rekrute. Na vprašanja, ktera gospôska ima oblast, brambovcem popotna pisma dajati in kako se imajo ti v razvidu imeti, je predsedstvo c. k. ministertva za deželno bran in javno varnost z razpisom od 17. septembra t. l., po dogovoru s c. k. ministerstvom za notranje reči razodelo, da imajo na podlagi odločbe §. 23. brambovske postave od 13. maja t. l. (alinea 1) oblast aktivnim brambovcem popotna pisma dajati tiste gosposke, oziroma njih načelniki, ktere so po razmeri ministerskega ukaza od 10. maja 1867. leta sploh poklicane, popotna pisma dajati. Kar to zadeva, kako se imajo sicer rabiti odločbe gori imenovanega ukaza, z ozirom na brambovce, ki niso v vojaški službi, se ima čas, za kateri se te potna pisma podelijo, na toliko vtesniti, na kolikor se bo moral pri primeri tega časa v obziru imeti čas, ki se potrebuje za izučbo brambovskih rekrutov in za vajo brambovcev v orožju. Ker se bodo, kakor že kaže, brambovski rekruti, ki so bili pri letošnji stavi asentirani, v mescih svečana in sušca, oziroma v mescih malega in vélikega travna polagoma v učbo vzeli, zato se jim popotni listi ne smejo za dalj časa podeljevati, kakor do konca meseca prosenca (januarja) 1870. leta.

Deželni zbori.

Deželni zbor goriški.

V 5. seji med drugim sporočuje poslanec dr. Tonkli v imenu odbora za vladne predloge o načrtu postave, ki zadeva organe, kateri imajo razsojati, ali se dá po zameni zemljišč zboljšati gospodarstvo dotičnih posestev. Zbor sprejme brez razgovora postavo v slovenskem in italijanskem jeziku. — Poslanec dr. Pajer poročuje v imenu deželnega odbora o pomoči, ktera naj bi se dovolila za narejanje mosta čez Sočo pri Peris-u in nasvetuje, da bi dovolilo se pomoči 25.000 gold. iz deželnega zaloga za narejanje mosta pri Perisu po tehničnem operatu, ki ga je potrdilo c. k. ministerstvo za notranje zadeve; pri glasovanju se sprejme odborov predlog brez ugovora. — Poslanec dr. Pajer stavi predlog, naj se ustanovi odsek 5 udov z naročilom, da pretresa: ali in kako naj bi se imele vpeljati v naši deželi neposrednje volitve poslancev za državni zbor in da predloži primerne nasvete; v 6. seji so bili v ta odbor voljeni dr. Pajer, dr. Doljak, Gorjup, Winkler in dr. Deperis. — Vladin zastopnik odgovarja na interpelacijo dr. Tonkli-a in tovaršev zaradi predelanja (koroške) ceste v kosu pri Dolgi Njivi ter pravi, da vsega tega, kar je bilo odločeno v letih 1868. in 1869., namreč za vsako leto 20.000 gold. za predelanje bolj strmih kosov erarske ceste, ki drži na Koroško, se nihče ni dotaknil, in ministerstvo ima denarje še vedno pripravljene, da jih izdá v tekočem in prihodnjem letu; potem takem pojde delo poravnanja ceste na Koroško lahko urno od rok, in to tem več, ker je upati, da se bo tudi za naprej v letne prevdarke postavljalo po 20.000 gld., da se imenovana cesta predela na vse strani. — Dalje poroča poslanec dr. Deperis o načrtu postave zastran ustanavljanja, obiskovanja in vzdrževanja ljudskih šol. Za branje slovenskega teksta se je poročevalcu dodal poslanec Marušič. V glavnem razgovoru nasvetuje poslanec dr. Tonkli, zbor naj prestopi čez vladin načrt na dnevni red. Po dokončanem glavnem razgovoru, v katerem ugovarjajo dr. Doljak, dr. Pajer in poročevalec dr. Deperis predlogu dr. Tonkli-evemu, glasuje se o predlogu za prestop na dnevni red, ki ostane v manjšini; postava sama je bila v sledeči seji po živahni debati sprejeta.

V 6. seji se je bral v prvo zapisnik tudi po slovenski. Na navadno glavarjevo vprašanje: Ima li kdo kaj zoper zapisnik? prosi posl. Pajer za besedo in se huduje nad slovenskim zapisnikom. Dr. Pajer je edini poslanec na laški strani, kateri je književne slovensčine zmožen in tudi slovenske časnike bere — pravi „Domov.“ — in vendar se je jako razsrdil! Dogovorjeno je bilo med slovenskimi poslanci, da ne bo P.-u nobeden nič odgovarjal, in tako je tudi bilo.

Štajarski deželni zbor.

V 19. seji je dr. Hafner v imenu odborovem poročal o vinski šoli poleg Maribora. Odbor je pripočal, naj se kupi tako imenovana Pikardija; dr. Prelog se temu ustavlja, ker je kraj zelo nezdrav; ž njim potegnejo še drugi poslanci, in naposled se je vsa stvar izročila odboru, naj še enkrat pretrese. — Dr. Rechbauer v imenu ustavnega odbora nasvetuje, naj zbor sklene, da se odpravi konkordat; Herman obžaluje, da deželni zbor zdaj, ko državno poslopje Avstrije poka na vseh krajih, nima se za ničesa družega potegovati nego za to, da bi konec vzel konkordat. Al metal je bob v steno: vsa zbornica, razun Hermana, je glasovala za to, da se ves konkordat odpravi in brž (24. poslancev ni bilo pričujočih). — Naš deželni zbor je res prav čudna glava, nemški „liberalizem“ trosi s

polnimi rokami, slovenski narod pa še slovenske kmetijske šole ne dobi za svoj denar! V 21. seji je sklenil, da se naprosi državna vlada, da se odpravijo vsi samostani (klostri) iz dežele štajarske in iz Avstrije. Tu spet Herman poprime besedo in v temeljitem govoru dokaže, da o samostanih, ki se niso ustanovili niti na deželne niti na državne stroške in ki tudi ob deželnih in državnih stroških ne živijo, nima niti deželni niti državni zbor nikakoršne pravice sklepati kaj. Člen 5. osnovne postave zavaruje lastninsko pravico, in člen 8. osebno prostost. Nasveti za odpravo samostanov žalijo privatno pravo in osebno svobodo. Cerkev in narodnost sta dva stebra, po katerih se ovija človeštvo — zato ta dva stebra napada in oskrnuje moderni liberalizem. — Al vse te njegove besede bile so spet bob v steno!

Deželni zbor kranjski.

Poročati imamo še obravnave iz 5 sej prav na kratko, pridržaje prihodnjim listom dotične govore.

V 15. seji je vladni zastopnik odgovoril na vprašanje dr. Razlagovo zaradi starih obligacij; odgovor smo priobčili že v poslednjem listu. — Prošnja občine Vrhniske, da nehajo vodne mitnice v Ljubljani in na Vrhniki, se je priporočila vladi, da jo vsliši. — Dr. Zavinšek je v imenu gospodarskega odseka poročal o postavi, ki jo je vlada zboru predložila zastran varstva poljskih pridelkov zoper gosenice in hrošče (kebre); — postava je bila po nekterih spremembah, ki sta jih nasvetovala dr. Razlag in Costa, sprejeta; zoper to postavo je govoril deželni glavar pl. Wurzbach, za postavo pa dr. Bleiweis, Pintar, pl. Kaltenegger, pl. Langer, Zagorec in Grabrijan. — Potem so se rešile nekatere cestne zadeve: 7 soseskinih cest naj se vzame v vrsto kantonskih, dve naj nehate biti kantonski, 5 cestam pa se je dovolila podpora iz deželnega zaklada. — Dr. Costa nasvetuje, naj se novi mestni statut izroči deželnemu odboru, da poroča v prihodnjem deželnem zboru. — Dr. Zavinšek utemeljuje svoj predlog zaradi Žumberške granice in Marijadolske ter dokazuje pravico Kranjske dežele do te zemlje, ktera meri $4\frac{1}{2}$ štirj. milje, šteje 71 vasi in nad 10.000 duš, ki imajo 9 dobro vredjenih šol in špogajo posebno živinorejo; v 16. stoletju — pravi — so se naselili begunci iz Bosne v teh krajih, katerim je vlada dovolila naselitev s tem pogojem, da so vedno na boj zoper Turke pripravljene. Zdaj je ta del granice razpuščen, in čas je, da se kranjska dežela potegne za stare svoje pravice do te zemlje. Govor dr. Zavinškega je bil s pohvalo sprejet in predlog njegov izročen ustavnemu odseku. — Naposled je poslanec Pintar v imenu odborov nasvetoval, naj se prošnja občine Virmaške in sv. Duha, da se všolajo v Loko, priporoča c. k. vladi.

V 16. seji je bila volitev grofa Aleks. Auersperga za dež. poslanca potrjena, — postava zaradi varstva kmetijstvu koristnih tičev z nekterimi premembami po predlogu Razlagovem in Dežmanovem sprejeta; po kaznih nabrani denar se steka v občinsko (soseskino) blagajnico; — sprejeta je bila tudi postava o razdelitvi sopašnikov, o kateri je poročal dr. Toman, in ker jo je tudi c. k. deželni predsednik odobril, se je nadjeti, da bode zdaj potrjena. — Ko je bila prošnja občine Loškega potoka po sporočilu posl. Ravnikarja rešena, je baron Apfaltrern poročal o načelih prihodnje postave za realne šole. — Poslanec Svetec poroča o sporočilu, ki ga je deželni odbor o svojem delovanju podal dež. zboru. V občni razpravi se pritožuje poslanec Kramarič zoper c. k. okrajno sodnijo v Metliki, ktera ne vraduje slovenski in grdo ravná z ljudmi, ki to zahtevajo. Potem

se prične razprava o tem, da še zdaj volilni red na Vrhniki ni v redu; predlogi zaradi notranje vredbe gruntnih bukev, zaradi obstoja kantonskih blagajnic do konca 1870. leta in zaradi okrajnih zastopov so bili sprejeti; zaradi Kokriške ceste, za katero se je dr. Toman potegnil, da se dobra naredi, je deželni predsednik obljubil, da se priprave še letos bodo začele; — zoper Mrčejo cesto, ki je ni treba in bi morebiti požrla 50.000 gld., se je vpri poslanec Zagorec; — dr. Toman predlaga dalje, naj se ponovi prošnja za Ljubljansko-karlovsško železnico, in napoveduje predlog za Loško-goriško železnico. Dr. Zarnikov predlog, naj se v prihodnjem letu dramatičnemu društvu dovoli več iger v ljublj. gledišču, je bil finančnemu odseku v prevdarek izročen. — O pohvali, katero je nasvetoval odbor, da se izreče deželnemu odboru zaradi njegovega postopanja o dogodbi na Jančjem in v Vevčah se je vnela živahna razprava, ker nemški stranki ni bilo po všeči, da se odobri to, kar je deželni odbor v svojem razglasu in v svoji spomenici na ministerstvo izrekel, dr. Toman in Svetec pa sta dokazala, da postopanje mestnega odbora je bilo na vsako stran napačno in je škodilo čast dežele.

Prepustivši popis obravnava 17. 18. in 19. seje prihodnjemu listu, priobčimo danes le še predlog (resolucijo), zaradi kterega je bil zbor v petek mahoma sklenjen. Tako-le je bilo pripravljeno

sporočilo odbora za dr. Bleiweisov predlog, naj se pregledajo splošne državne postave.

Slavni deželni zbor!

„Odbor, kateri je bil postavljen, naj g. dr. Bleiweisov predlog, ki se glasi: „Deželni zbor naj na temelju §. 19. deželnega reda prevdarja, kako od 21. decembra 1867. začeni razglašene splošne postave in naredbe ustrezajo deželni koristi“ — v posvet vzame, in potem slavnemu zboru poroča ter primerne predloge stori, je premišljal, kolikor mu je bilo v pičlo odmerjenem času mogoče, omenjene splošne postave, ter je našel, da morajo z ozirom na okoliščine, želje in potrebe naše vso našo pozornost obrniti in usredotočiti na državne osnovne postave, in med temi zlasti na osnovno postavo od 21. decembra 1867. l. o državnem zastopu, zakaj te postave zlasti postave o drž. zastopu so izvir in vodilo vsem drugim postavam, ter imajo v vsakem obziru našega državnega življenja odločevalno pomembo. Tudi se je odboru, ko je pretresal specialne postave, povsod kazalo, da kolikor ne ustrezajo našim potrebam in željam, je prvi vzrok tega iskati v postavi o državnem zastopu. Prevdarjaje te osnovne postave, in oziraje se na vsakdanje prikazni političnega življenja moral je odbor pripoznati, da pretežna večina našega, pa tudi ljudstva družih avstrijskih kraljestev in dežel ni zadovoljna s temi postavami, ker ne dovoljujejo toliko avtonomije, kolikor je je potreba posameznim kraljestvom in deželam za varovanje njihovih posebnih koristi (interesov) in raznim narodnim plemenom za ohranjenje, gojenje in razvijanje svoje posebne narodnosti in svojega jezika. In kaj je nasledek tega našim in sploh avstrijskim razmeram ne ustrezajočega organizma? Od dne do dne rastoča nezadovoljnost, prepričanje, nesloga, ki je tako škodljiva deželi in državi, kakor posameznim osebam, ki brani združiti moči za skupne namene, ovira dušni in materijalni napredek, in zadržuje s tem razvoj državni moči, prave državljanske svobode in splošnega blagostanja. Gledé na te nevesele prikazni, ki se nikakor tajiti ne dajo, nastaja prašanje, kaj je storiti, da se stvar na bolje obrne, in da pridemo enkrat po tolikih britkih borbah do trdne, vsem avstrijskim deželam in narodom všečne državne uredbe. Odgovor

na to vprašanje daje glas, ki se od dne do dne močnejše razlega med ljudstvom tako naše, kakor družih avstrijskih dežel, in odbor si je v svesti, da je samo tolmač tega glasu, ako izreče: treba se je na posebnosti avstrijskih kraljestev in dežel, na različne potrebe narodov bolj ozirati, nego doslej; treba je preozke meje avtonomije razširiti, in iz tega namena osnovne postave, od 21. dec. 1867. l., zlasti osnovno postavo o državnem zastopu premeniti. Ali ta prememba, da bo imela trdnost in obstanek, naj se ogiblje tiste poti, ktera je bila za vse dosedanje avstrijske ustave nesrečna in pogubljiva, naj se ogiblje samovoljnosti in sile. Sodelovanje vseh kraljestev in dežel, sporazumljenje in pogodba z vsemi avstrijskimi narodi, to bodi temelj, na kterege se postavi poslopje avstrijske ustave, trdno in nepotresno. Kar se tiče vprašanja, koliko avtonomije naj se odmeri posameznim kraljestvom in deželam, sodil je odbor, da je potrebno in da se jim tudi lahko — brez vsake skrbi in brez škode za skupno državo — prepusté vse reči, ki se tičejo pravosodja, bogočastja in nauka in sploh deželne uprave (administracije). Da je to brez škode mogoče, ne bo treba sklicavati se na Švico, kjer vživajo kantoni, katerih so mnogoteri veliko manjši od najmanjše avstrijske dežele, skozi stoletja gori omenjeno avtonomijo; ne na severno Ameriko; ampak imamo domač izgled nad trojedno kraljevino dalmatinsko, hrvaško in slavonsko, ki je po pogodbi z ogerskim kraljestvom avtonomijo v vseh gori omenjenih rečeh zadobila. Ako bi pa vendar ktera dežela vseh teh reči sama oskrbovati ne mogla ali ne hotela, lahko bi se dalo temu tudi pomagati s tem, da bi se vsaki deželi na voljo pustilo, da se z obzirom na svoje historijske, narodne, finančne ali materialne razmere s katero drugo deželo po vzajemni pogodbi v večo državopravno skupščino združi. Odbor je prepričan, da bo slavni zbor za svojo dolžnost spoznaval, na korist dežele in države, odkritosrčno izreči svoje misli in kar je koli v njegovi moči, pomagati, da se sedanja državna uredba tako preuredi in uravná, da bo vsem avstrijskim narodom po volji in poročstvo notranjega miru, svobode in napredka. — Odbor predlaga tedaj, slavni deželni zbor naj sklene: a) Deželni zbor kranjskega vojvodstva stavi na podlagi §. 19. dežel. reda sledeči predlog: Državne osnovne postave od 21. decembra 1867. l. naj se v porazumljenji vseh kraljestev in dežel tako preuredé, da se avtonomija posameznih kraljestev in dežel, toraj tudi vojvodstva Kranjskega poveča tako, da se pravosodje, bogočastje in nauk, in sploh cela deželna uprava (administracija) izloči iz kompetencije državnega zbora in odkaže deželnim zborom posameznih kraljestev in dežel, katerim naj se pa pusti na prosto voljo, po svojih historisko-pravnih razmerah, po narodnem soplemenstvu ali z ozirom na finančne ali sploh materialne okoliščine združiti se v državno-pravne skupine (grupe). b) Deželnemu odboru se nalaga, da izroči ta predlog visoki c. kr. vladi“.

Dr. Jan. Bleiweis, prvomestnik.

L. Svetec, poročevalec.

Dopisi.

Iz Gorice 20. okt. (Kmetijska šola.) Pričetek uka bode še le ob novem letu. Ravnatelj je dr. Ohlsen, rojen Italijan; on bode podučeval na laškem oddelku te šole, gosp. Fr. Povšè pa na slovenskem. Za asistenta kemije pride neki dr. König iz Hohenheima na Virtemberškem, bivši asistent profesorja dr. Wolff-a v Hohenheimu. Namen šoli je, izuriti mladenče, kateri hočejo biti obrtniki manjših grajščin ali učitelji na deželi, in to posebno v šolah za šolske pripravnike,

kteri so postavno zavezani dve leti obiskavati šolo in le na podlagi dobrih spričeval od kmetijske šole, dobijo potem službo kot učitelji na ljudskih šolah. Tako bode se sčasoma zaplodilo po deželi nekoliko učiteljev, ki bojo zmožni mladino podučevati v kmetijstvu, in ravno po teh se bodo vpeljale tudi tako imenovane napredovalne kmetijske šole. V vsem toraj je poduk teoretičen (znanstven) na podlagi prakse, ktereje bode služil vrt (kteri ima 18 kampov, kamp = 1015 □ °) tukajšnje c. kr. kmetijske družbe, in pa izleti (excursi) na razna lepo vredjena posestva, tako na priliko na posestvo grofa Koronini-a v Št. Peter, pičle pol ure od mesta, barona Ritterja v Oglej itd. — Dalje je tudi izrečena želja, da učitelji kmetijske šole včasih grejo na deželo in da tam podučujejo zbrano ljudstvo (popotno učiteljstvo). Pozivi o pričetku šole se bodo dali natisniti po raznih časopisih in tudi v „Novice“. Podučevalo se bode v tej šoli v tem-le: 1. V kemiji anorg. in organski in kmetijski vse na tanko, ker asistent kemije bode samo za kemijo in bo v kemičnem laboratoriji vedno delal; 2. v fiziki, botaniki, zoologiji, mineralogiji, geometriji, zemljeznanstvu (Bodenkunde), zračjeslovji (klimatologiji); 3. v mehaniki in znanstvu kmetijskih strojev ali mašin; 4. v anatomiji in fiziologiji domačih žival in živinozdravstvu; 5. v rastlinoreji (Pflanzenbau); 6. v živinoreji; 7. v svilstvu; 8. v kmetijskem gospodarstvu (landw. Betriebslehre); 9. v cenitvoslovji (Taxationslehre); 10. v knjigovodstvu (Buchführung); 11. v narodnem gospodarstvu (Nationalökonomie); 12. v vinoreji in sadjereji; 13. v gozdarstvu (kolikor je ravno potrebno in mogoče); 14. v statistiki avstrijski; 15. v kmetijskem stavstvu; 16. v obrtoznanstvu in tehnologiji, in sicer v obrtnijstvu pive, žganja itd., sploh v raznih razdelkih kmetijskih prihodkov. Iz tega videte, da je kmetijska šola zidana na obširna tla. Bog daj srečo!

Iz Notranjskega. M. J. — (Strašen požar) bil je 14. t. m. zvečer po 8. uri v dolejni Košani. 24 hiš z vsim kmetijskim orodjem in drugimi poslopji bilo je v nekterih minutah v silnem ognju, tako, da ni bilo ubogim ljudem mogoče nobene reči rešiti razun sebe in iz hlevov živino; zgorel je tudi ves živež za ljudi in živali. Ustavil se je ogenj na eni strani vasi pri šoli in na drugi pri kaplaniji, ker ste te dve hiši s kopami (ceglom) kriti. Škoda je zelo velika, cenjena nad 30.000 gold.; revščina in stiska pa toliko večja, ker se približuje zima, in pogorelci nimajo niti živeža niti strehe in ne potrebnega lesa za izdelovanje. Zraven one nesreče je pa še ta nadloga, da po ognju vedno dežuje, ker je potem še mokrota ostalo golo zidovje vse razrušila in razvalila. Zavarovanih je bilo sicer 16, pa žalibog zavaljo velikega uboštva in pomanjkanja denara odrajtali so letne doneske o pravim času le štirje. — Ta vas bila je med vsemi nar bolj revna, a sedaj je zares čez vse usmiljenja vredna. Blagorodni gospod c. kr. okrajni glavar Postojnski previdši veliko revščino so za prvo potrebo iz lastnega premoženja 120 gold. med pogorelce razdeliti blagovolili tolaživši jih, da jim bo še kak mili dar od druge strani došel; zares lep izgled, posebno onim, kateri so z denarom nabasani, da cepajo od njih. Ubogi revčeki hodijo sedaj od hiše do hiše prosit milih darov, ter vzamejo hvaležnega srca vse, kar se jim podeli. Naj bi tudi blage „Novice“*) sprejemale dari blagih rok, ter poslale jih c. kr. okr. glavarju v Postojno.

Izpod Nanosa konec oktobra. B. — Naznaniti Vam hočem na kratko, kaj sem pri svojem zadnjem popotovanju na Kras lepega in hvale vrednega tamkaj

*) Prav rade.